

tämiä 1900-luvun alkupuolen kehitysvaiheita on viime vuosina valotettu antoisassa elämäkertakirjallisuudessa, jonka monipuolisuutta Matti Lackmanin elämäkerta Etsivän keskuspoliisin päällikkönä virkauransa luoneesta Esko Riekistä täydentää ansiokkaasti. Rieikki osallistui toteuttajan, organisoijan ja neuvonantajan rooleissa poliittisen historiamme kriittisiin vaiheisiin. Näkymät avautuvat yhtäältä poliittisten vaikuttajien ja valtiojohdon suuntaan, toisaalta siihen tiiviiseen tapahtumiseen ja kuohuntaan, jonka Suomen eri kansalaispiirit elivät 1900-luvun alkupuolen kuluessa.

Elämäkertatutkimus edellyttää vankkaa paneutumista kohdehenkilön taustaan ja toimintaympäristöihin sekä näiden vaikutuksiin kohdehenkilön toiminnassa. Sen lisäksi, että Lackman tuntee erittäin hyvin sekä jääkäri liikkeen että kommunisminvastaisen toiminnan aineistot, hänen tukeva otteensa myös Oulun seudun ja pohjoisen Suomen historialliseen lähteistöön tekee Rieikki-elämäkerrasta palkitsevaa luettavaa. Lackmanin teksti on tarkkaa, elämänmakuista ja viihdyttävää. Lukunautintoa ja kerronnan konkreettisuutta vahvistavat lukuisat muun muassa Rieikin lähisukulaisten arkistoista löytyneet valokuvat teksteineen.

Oululaisen kauppaneuvoksen poika Esko Rieikki hakeutui 1910-luvun osakunta-aktiivina Helsingissä Suomen itsenäisyyttä ajaneiden aktivistien joukkoon ja keskittyi opintojen sijasta itsenäisyyshenkisten osakuntarientojen organisointiin ja erityisesti jääkärien vär-

Esko Rieikki mukana maailmanhistoriassa

Matti Lackman: Esko Rieikki. Jääkäri väriväri, Etsivän Keskuspoliisin päällikkö, SS-pataljoonan luoja. SKS, Historiallisia Tutkimuksia 232, Hämeenlinna 2007. 582 s.

■ Suomen poliittisen historian suurten voimainkoitosten täyt-

väystoimiin kunnes joutui pidätetyksi ja vankeuteen Špallernaajaan keväällä 1916. Vankeusaikanaan hän tutustui sekä Vihtori Kosolaan että poliittisen poliisin toimintatapoihin, joita kokemuksia hän saattoi myöhemmin hyödyntää. Lackman kuvaa herkuksella Riekin tyypillisiä henkilökohtaisia ominaisuuksia: hän oli toimissaan varovainen ja tarkoituksenmukaisuutta tavoitteleva organisaattori, ja lähes tragikoomisen saita patriarkka. Hän saattoi riittämättömyyden ja epätoivon hetkinä vähätellä avujaan jopa kirjeiden kirjoittajana, mutta muisti myös värikkästä kehaista onnistumisistaan.

Esko Riekin elämäkertaa lukiessa saa hyvän tuntuman siihen, miten nopeasti Suomen 1900-luvun alkupuoliskon poliittisen historian kriisivaiheet seurasivat toisiaan. Riekin eli nuoruutensa ja teki myös mitavan virkauransa historian vaiheissa, joille oli tyypillistä sekä kansainvälisistä tilanteista että Suomen sisäisistä oloista johtunut epävarmuus ja uhka. Asetelma on kiintoisa, kun tässä tavallaan muuttuvassa ja uhkaisessa ympäristössä tarjolla olevia mahdollisuuksia arvioi Suomen itsenäisyydestä, kaupankäynnin kehitysnäkymistä ja omaisuuden turvasta erityistä huolta kantanut, varovainen ja tarkoituksenmukaisuutta tavoitteleva mutta myös intrigoiva Riekin.

Eriytyisen kiinnostavia tietoja Lackman on löytänyt kansalaisuuden jälkeisen Suur-Suomen hengessä toteutetun Vienan retken käytännön vaikuttamisesta. Pohjois-Suomen kauppiailta oli markkinaintressejä Vie-

nan suuntaan, ja Riekin merkitys toiminnan huollon järjestäjänä oli keskeinen. Lackman pohtii, ”kuka tätä retkeä oikein johti, isä Riekin vai Wallenius”. Kansainvälisen politiikan suhdanteiden tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen osoittautui Riekin toimintojen tärkeäksi lähtökohdaksi. Jääkäri liikkeen ja Vienan retken lisäksi hän kunnostautui myös monarkistina ja oli kesällä 1919 aktivistien vallankaappaus-hankkeen kannalla. Neuvostojärjestelmän pikaisesta kaatumisesta vakuuttuneiden aktivistien suunnitelmat sotaretkestä Pietariin syksyllä 1919 viehättivät Tornion poliisimestariksi edennyttä Esko Riekin, mutta varovaisuus jäi tuolloinkin päällimmäiseksi. Aktivistijärjestön hajottua monet mukana olleet masentuivat, mutta Riekin kuului niihin, joissa oli voimaa sovittautua uusiin oloihin.

Riekin aktivistitaustalla ja kokemuksella passi- ja rajavalvonnasta oli merkitystä vuonna 1923, kun Etsivän keskuspoliisiin valittiin uutta päällikköä. Hänen työskentelytapansa ja yhteistyöverkostonsa olivat suureksi avuksi luotaessa maahan kommunismia ”ennaltaehkäisevää” viranomaistoimintaa. Riekin EK-uraa kuvatessaan Lackman hyödyntää laajasti ja antoisasti erinomaista Suomesa vaikuttaneen kommunismin historian tuntemustaan. Kommunisminvastainen työ toi Riekin voittoja, ja hän muisteli ”suurta nuotan vetoa” erityisellä mielihyvällä.

Historiankirjoituksessa enemmän huomiota saaneista ajankärkeväsanaaisista oikeistovai- kuttajista Riekin poikkesi olen-

naisesti vaikka yli kaiken pelkäsikin bolševismia: hän kaivahti vauhottajia ja pohti useaan otteeseen väestön kehenojen olojen, köyhyyden, työttömyyden ja suoranaisten nälän yhteiskuntarauhalle aiheuttamia uhkia. Hän korosti eräissä 1930-luvun kirjeissään intomielisen kumouksellisuuden kaltaisista ”penikkataudeista irti pääsemistä” ja kirjasi myös porvarillisia toimintaperiaatteita erinomaisesti valaisevan maksimin ”Ruhe ist die erste Bürgerpflicht”.

Lackmanin näyttää kuitenkin olevan hieman vaikea uskoa, että Riekin olisi ollut aivan tosissaan mainitessaan 1931, ettei ole ”putschistien kannalla”. Lackman korostaa, että Etsivä keskuspoliisi epäonnistui 1930-luvun oikeistoliikehännän torjumisessa ja näki vain vasemmalla silmälään. Toisaalta on hyvä muistaa, että Riekin seurasi tarkkaan 1920-luvun lopulla muualla Euroopassa ilmenneitä oikeistolevottomuuksia ja viranomaisten toimia niiden torjumiseksi, teki aloitteita keskitetyn poliisivoiman vahvistamiseksi Suomessa ja oli aktiivisesti luomassa kesällä 1930 muodostettua ”poliisinrykkinä”, liikkuvaa poliisikomennuskuntaa. Kuten Lackman toteaa, välien rapautumisestakin huolimatta vanhojen aseveljien ja vaikuttajien tekemisiin ei ollut aivan helppo puuttua, ja ”suuret sotahullut” jäivät ”kiinni panematta”.

Lähdettyään EK:sta poliittisten suhdanteiden muututtua Riekin toimi jonkin aikaa kokoomuspuolueen yliasiamiehenä ja nojautui kannanotoissaan Saksan aseman vahvistu-

miseen. Riekin pelkäämät muutokset Baltian maissa alkoivat tilanteen jännittyessä toteutua. Saksalaisiin virkatöissään hyvin tutustunut Riekki oli mukana, kun suomalaisvaltuuskunta lähti Molotov–Ribbentrop-sopimuksen jälkeen hakemaan apua Saksasta. Riekin aktivisti sai uuden tilaisuuden herätä henkiin. Kevättalvella 1940 hän hoiti vapaaehtoistoimistoa Torniossa, ja ”maailmanhistorian kehitykseen mukaan” hän pääsi toiveidensa mukaisesti jälleen 1941, jolloin hänestä tuli erittäin keskeinen toimija ja organisoija luotaessa suomalaista SS-pataljoonaa. Erimielisyydet ja pettymys pataljoonan suomalaisten kannalta epätydyttäviin olosuhteisiin johtivat Riekin vetäytymiseen SS-tehtävistä jo 1942. Lackman huomauttaa, että yksi syy Riekkiä kohtaan nousseeseen epäluottamukseen saattoi olla se, että jotkut SS-miehet olivat saaneet tietää Riekin kehottaneen valtiollista poliisia seuraamaan heidän toimintaansa.

Riekki oli siirtynyt joulukuussa 1940 Uuden Suomen toimitusjohtajaksi ja seurasi tältä paikalta myös viime sotiemme loppuvaiheita ja jälkiselvittelyjä. Kesäkuussa 1944 Riekki oli epätoivoinen ja murtaisillaan, kuten aikanaan vankeudessa Špalernajassa: mikään ristiretki ei enää pelastaisi edes Eurooppaa saati Suomea bolševismilta. Hänen ymmärtämyksensä suurhyökkäyksen alta karkuun lähteneitä sotilaita kohtaan voi nähdä kumpuavan myös jo virkauran alkuaikoina syntyneestä epäluottamuksesta armeijan tiedustelua kohtaan. Pian välirau-

han tultua Riekki rauhoittui, keskittyi töihinsä Uudessa Suomessa ja osallistui sotaa seuranneeseen arkaluontoisten arkistoaineistojen hävittämiseen. Ainutlaatuisia, mahdollisesti myös oikeistoliikehdintää koskevia aineistoja poltettiin ja haastattelulausunnot jäivät ylimalkaisiksi, mutta Riekin maahan kaivetuissa puulaatikoissa säilyi hyvää tietoa myös historiantutkimuksen tarpeisiin.

Tuija Hietaniemi